

Irena Mytnik (Варшава, Польша)

NAZWISKA MIESZCZAN UKRAIŃSKICH W ZIEMI CHEŁMSKIEJ W XVI WIEKU

Summary: The proposed research article aims to explore the social aspects of Ukrainian anthroponomical stock in 17th and 18th centuries which concerns to polish female representatives of the most privileged class in old Ukraine. It presents and describes their baptismal names, additional identifiers and personal identification formulae (naming styles), which were a language measure for the social differentiation.

Key words: additional post-positive identifiers, personal identification formulae, Polish-Ukrainian linguistic interference.

W XVI wieku ziemia chełmska od północy graniczyła z województwem brzeskim wchodzącym w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego, od wschodu z województwem wołyńskim, od południa z województwem bełskim, zaś od zachodu z województwem lubelskim¹. Była terenem etnicznie zróżnicowanym, zamieszkiwanym w większości przez Ukraińców i Polaków, również Litwinów, Żydów, Szkotów oraz Niemców. Takie usytuowanie oraz skład etniczny okazały się szczególnie w związku z infiltracją cech językowych polskich i ukraińskich, obecną w języku i w antroponimii jej mieszkańców. Począwszy od lat 30. XV wieku aż do czasu rozbiorów ziemia chełmska dzieliła się na dwa powiaty: chełmski i krasnostawski oraz starostwa niegrodowe: lubomelskie, ratneńskie – w części wschodniej, zabużańskiej i starostwo hrubieszowskie. Do największych miast należały: Chełm – stolica ziemi chełmskiej, Hrubieszów, Kryłów, Luboml, Opalin, Pawłów, Ratno, Rejowiec, Sawin, Siedliszcze, Świerże (z powiatu chełmskiego i starostw: lubomelskiego, ratneńskiego, hrubieszowskiego) oraz Krasnystaw, Szczebrzeszyn, Tarnogóra, Wojsławice, Zamość (z powiatu krasnostawskiego).

Miasta ziemi chełmskiej były ośrodkami rzemiosła i handlu, ich mieszkańcy trudnili się jednak także rolnictwem². Największą liczbę rzemieślników posiadał Krasnystaw i Chełm, pod koniec XVI w. również Zamość, w którym znajdowała się drukarnia, manufaktura safianów, kurdybanów i kobierców tureckich, poza tym Ratno i Szczepreszyn. Rozwojowi handlu sprzyjało usytuowanie ważniejszych miast na szlakach handlowych biegnących z Rusi w kierunku Wrocławia, Poznania, Gniezna, Śląska, Torunia i Gdańska, a także w kierunku Podlasia i Litwy oraz w kierunku Krakowa. Tędy prowadziły drogi, którymi ze wschodu pędzono woły. Miejscowi kupcy wywozili zboże, produkty rolne i leśne, skóry i futra. Byli też pośrednikami w handlu produktami rolnymi. Niektóre ośrodki miały przywilej sprowadzania soli, głównie z żupy drohobyckiej i składu, prowadziły też handel solą wywożoną na Podlasie i na Litwę. Jednak mimo to poziom gospodarczy miast ziemi chełmskiej wyraźnie odbiegał od innych miast Rzeczypospolitej.

Za podstawę niniejszego omówienia posłużyły akta starostw i miast: księgi radzieckie, poborowe i podkomorskie, lustracje ziemi chełmskiej oraz inwentarze. Wyekscerpowano z nich około 650 nazw osobowych denotujących mieszczan ukraińskich, którzy wyraźnie dominowali na terenach wysuniętych najbardziej na wschód, tj. w starostwie ratneńskim i lubomelskim,

Nazwiska ukraińskich mieszkańców miast ziemi chełmskiej należą do trzech typów strukturalno-gramatycznych. Są to formacje odojcowskie, odapelatywne oraz odmiejscowe.

Nazwiska patronimiczne

Formacje patronimiczne cieszyły się dużą popularnością w środowisku omawianego stanu, identyfikując 59,2% osób. Były typowym środkiem nazewniczym w dawnej antroponimii ukraińskiej, począwszy od wczesnego średniowiecza, chętnie wykorzystywanym w identyfikacji wszystkich grup społecznych. Powstawały w wyniku derywacji słowotwórczo-semantycznej. Najwyższą pozycję na liście frekwencyjnej zajmowały wśród nich formacje z sufiksami *yc(z)/ic(z)*, *owyc(z)/ewyc(z)/owic(z)/ewic(z)*, tworząc 49,1% wszystkich określeń poimiennych denotujących mieszczan. Za podstawę większości z nich posłużyły imiona, przeważnie w postaci hipokorystycznej, np. *Choma Bazankowicz* ICH

1545, *Bochdanowicz Waszil* LK 1564, *Miecz Chodkowicz* KP 1509, *Sienko Chodoreczicz* KP 1509, *Iurko Chomiczicz* KP 1509, *Danczicz Hacz* LK 1564, *Nieliep Danilowicz* KP 1509, *Wasil Droniowicz* KP 1509, *Happonowicz Iaczko* LK 1564, *Waszil Howienowicz* KP 1509, *Hriczkowicz Olesko* LK 1564, *Symok Jaczinicz* LR 1565, *Danilo Klimowicz* LR 1565, *Kostyanowicz* LR 1565, *Kunaschowicz Chwedko* LK 1564, *Sydor Kłymczicz* LR 1565, *Kunczicz Chwedecz* LK 1564, *Kurianowicz Iwasko* LK 1564, *Lubkowicz Mylian* LK 1564, *Zaniecz Maleszowicz* KP 1509, *Ihnat Malowicz* KP 1509, *Maszowicz Iwaniecz* KP 1509, *Minczicz* KP 1509, *Mithkowicz Wassil* LK 1564, *Mykulicz Wasko* LK 1564, *Andrei Naumowicz* KP 1509, *Stepan Ostaszowicz* KP 1509, *Panaszowicz Jaczko* ICH 1545, *Paskowicz Iwasko* LK 1564, *Hawriło Taraszczicz* KP 1509, *Thymoszewicz* LK 1564, *Radkowicz Pasko* LK 1564, *Sankowicz Mosko* LK 1564, *Hricz Sawczicz* ICH 1545, *Lewko Supronowicz* ICH 1545, *Iwanko Trosczkowicz* KP 1509, *Hacz Wakulicz* LR 1565, *Wolosowicz* KP 1509, *Iwaniecz Zaniowicz* KP 1509, *Maczko Zankowicz* KP 1509. Drugą grupę stanowią nazwy motywowane przez odapelatywne formacje identyfikujące ojców, np. *Kuzma Baydowczicz* LR 1565, *Andrei duszkowicz* KP 1509, *ihnat Fastkowicz* KP 1509, *Iwaniecz Homatowicz* KP 1509, *Hriniecz Holowczicz* KP 1509, *Stepan Huszczicz* KP 1509, *Waszil Kaplicz* KP 1509, *Choden Kulbaiowicz* KP 1509, *Stepan Litwinowicz* KP 1509, *Jakow Lobaszowicz* KP 1509, *Sienko Piczkowicz* KP 1509, *Nielep Probowicz* KP 1509, *Zaniecz Szudlowicz* KP 1509, *Linniecz Szumowicz* KP 1509, *Pasko Turowicz* LR 1565, *Kuzma Wolicz* KP 1509, *Iwasko Woronowicz* LR 1565, *Iwaniecz Zozulicz* KP 1509.

Zbliżone dane przyniosły badania nad antroponimią województwa wołyńskiego, gdzie w XVI w. patronimy z sufiksami *yc(z)/ic(z)*, *owyc(z)/ewyc(z)/owic(z)/ewic(z)* tworzyły prawie 32% wszystkich określeń poi-miennych denotujących mieszczan³. Również w antroponimii Żyto-mierszczyzny należały do najbardziej popularnych nazwisk patroni-micznych⁴, podobnie w nazewnictwie mieszkańców niedalekiego Pod-lasia⁵, poza tym Huculszczyzny w XV–XVI w.⁶, a także ziemi ha-lickiej i lwowskiej⁷ oraz sanockiej i przemyskiej w wieku XV⁸.

Nieliczne ekscerpty ilustrują polską transpozycję fonetyczną tego sufiksu. Pojawiły się pod wpływem języka polskiego, mogły być też kancelaryzmami, np. *Hawryś Sieniewicz* AH 1606, *Iwasko Uliaszowicz* AGS 1605.

Nazwiska na *-ow, -yn/ in* należały do mało popularnych, stanowiąc zaledwie 1,5% wszystkich derywowanych nazw patronimicznych, np. *Steczko Andruszow* LR 1565, *Olysei Wakulin* LR 1565, *Zinow* KP 1509 – o motywacji odimiennej oraz *Pasko Kołodzieiow* LR 1565, *Lithwinkow Iaczko* LK 1564 – o motywacji odapelatywnej.

Formacje zależnościowe na *enia/ enie* tworzyły niewiele ponad 0,5% nazwisk, np. *Ortilenye Syenko* LK 1564, *Woiczenie Hawryło* LK 1564 – utworzone na bazie imion oraz *Babiczenie Andrei* LK 1564 – pochodzenia odapelatywnego. Formacje zależnościowe na *-enia/-enie* nieznanne były we wcześniejszej antroponimii ukraińskiej. W XVI wieku ich udział w identyfikacji był nieznaczący. Dopiero w XVII w. wyraźną swoją obecność zaznaczyły w imiennictwie Wołynia⁹, Huculszczyzny¹⁰ oraz pogranicza huculsko-pokuckiego¹¹, szczególnie zaś w środowisku chłopskim. Należały tam, obok nazwisk na *-ycz/-icz, -owyc(z)/ ewyc(z)/ owic(z)/ ewic(z)*, do najpopularniejszych formacji patronimicznych.

Sufiksem *-*ę* oraz *(yn)ec* utworzono zaledwie kilka antroponimów, tj. *Sienko Chodorczia* KP 1509, *Iakusze Wassil* LK 1564, *Wasil Lisczia* KP 1509 i *Pilip Bieliecz* KP 1509, *Chocz Yliczeniecz* LR 1565.

Nazwiska patronimiczne tworzone też drogą przeniesienia imienia ojca na dzieci. Są to tzw. patronimy semantyczne, formalnie równe imionom. Ich udział w antroponimii mieszczan ukraińskich był stosunkowo niewielki, stanowiąc nieco ponad 5% określeń poimiennych. Do klasy nazwisk przeniesione zostały imiona w postaci podstawowej, kalendarzowej, np. *Hriniec Chodor* KP 1509, *Waniecz Iakim* KP 1509, *Daniło Maxim* ICH 1545, *Waniecz Marko* KP 1509, *Iwaniec Niestor* KP 1509, *Wasko Ochwath* LK 1564, *Iwan Olexa* KP 1509 oraz deminutywnej, np. *Jaczko Andreyko* ICH 1545, *Proniecz Harasko* LR 1565, *Stanisław Matiska* LR 1565, *Makary Miczko* ICH 1545, *Zdan Mikitka* ICH 1545, *Chodecz Micz* KP 1509, *Stepan Hriniecz* KP 1509, *Łuczko Iwaniecz* KP 1509, *Zien Saczko* KP 1509, *Kostyan Samarko* LR 1565, *Iwasko Zutko* LK 1564.

Nazwiska odapelatywne

Grupę tę tworzą formacje przezwiskowe, powstałe drogą przeniesienia do sfery *proprium* oraz w wyniku procesów derywacyjnych i kompozycji, poza tym formacje odzawodowe.

Nazwiska motywowane przez apelatywa tworzyły w badanych źródłach grupę najliczniejszą po określeniach zależnościowych, stanowiąc 34,5% formacji poimiennych. Dominowały wśród nich określenia formalnie równe apelatywom (18,1%), np. *Chuba Iwan* LK 1564, *Iwaniec Czelustka* KP 1509, *Czobot Olifierko* KP 1509, *Syenko Drahel* LL 1564, *Horoh* ICH 1545, *Poniecz Hreczka* LR 1565, *Hyra Waszil* LK 1564, *Iwan Knisch* LR 1565, *Mikołaj Koszka* ICH 1545, *Chwedor Koszik* LL 1564, *Krot Waszil* KP 1509, *Kulysz Thymos* LK 1564, *Kuroczka* LR 1565, *Suszko Borysz* RPCH 1501, *Swythka Sydor* LK 1564, *Kucz Szalo* LR 1565, *Maszko Szycz* LR 1565, *Worobyey* LK 1564, *Hrin Woron* KP 1509.

Formacje derywowane tworzone były przy pomocy 4 sufiksów, tj. -'ejko, np. *Kalinieiko Iwan* LK 1564, *Therebyeiko* LL 1564, -ko, np. *Maczko Czurko* LR 1565, *Pasko hłobko* LL 1564, *Koczanko* KP 1509, *Niedzwiedko Mysiecz* LK 1564, *Chwedecz Okruszko* LR 1565, *Smarko* LR 1565, *Danilo Wyhladko* LR 1565, -ik, np. - *Liszczik* LR 1565, -iło, np. *Kosilo* KP 1509, *Palilo Czornisz* KP 1509. Największą produktywność wykazywał formant -ko.

Pojedyncze ekscerpty dotyczą compositów powstałych przez połączenie dwóch leksemów bądź rdzeni na gruncie onimicznym, np. *Darmoyed* LR 1565, *Kuskohup* LR 1565, *Wasiel Niedochod* ICH 1545.

Szczególną grupę wśród nazwisk odapelatywnych tworzą nazwiska motywowane przez nazwy zawodów. Jako dodatkowy element identyfikacyjny formuły nazewniczej czy też określenie pełniące funkcję podstawowego środka nominacji, były ilustracją struktury zawodowej mieszkańców miast, a zarazem ich poziomu ekonomicznego. Stosunkowo niski udział tego typu formacji w identyfikacji mieszczan ukraińskich świadczył o niskiej zasobności miast ziemi chełmskiej oraz o nikłym udziale ich mieszkańców w rzemiośle i handlu. Stanowiły zaledwie 5,2% ogólnej liczby formacji poimiennych, np. *Hriniecz Bobrownik* LR 1565, *Iwan Czeslia* LR 1565, *Dyak Iwasko* LK 1564, *Hrebiennik Iwasko* LK 1564, *Ikonyk* LR 1565, *Hriniecz kowal* KP 1509, *Kuzma krawiec* LR 1565, *Choma kuśnierz* LR 1565, *Mielnik Iwan* LK 1564, *Żywowar Klymkí* LK 1564, *Puskarz Kuryło* LK 1564, *Luczka Pop* LR 1565, *Iwasko Ribolow* ICH 1545, *Panko Skatulnik* LR 1565, *Iwanko Strzelec* LR 1565, *Iwan Surmacz* LR 1565, *Paszko swiecz* ICH 1545, *Tkacz* LK 1564, *Sienko*

Woyth ICH 1545, *Iwan Zdun* ICH 1545. Część z nich tworzyła zapewne kategorię in statu nascendi, zachowując – obok funkcji proprialnej – związek z motywującymi je leksemami. Wśród antroponimów tego typu znalazły się zarówno ukraińskie, jak i polskie nazwy zawodów.

Formacje charakteryzujące tworzyły naj-liczniejszą, po określeniach zależnościowych, grupę nazwisk w dawnej ukraińskiej antroponimii nieszlacheckiej¹². Wysoki udział określeń odapelatywnych cechował w tym czasie również imiennictwo północnego Pod-lasia¹³, a także Kresów północno-wschodnich¹⁴.

Nazwiska z sufiksem *-ski/-cki* i wariantami rozszerzonymi

Były to antroponimy motywowane przez nazwy miejscowości położonych w ziemi chełmskiej oraz na Ukrainie, np. *Steczko Daskowski* LR 1565, *Zanko Dworeczki* LR 1565, *Hriczkowski* LR 1565, *Kalenikowski* LR 1565, *Lyemieszowski Karp* LK 1564, *Sokalski Hreczko* LK 1564, *Thomiłowski* LR 1565, *Truchoniowski* LR 1565. Informowały o miejscu zamieszkania lub pochodzenia. Ich udział w imiennictwie mieszczan był niewielki i wyniósł 5,6%. Przybliżone dane pochodzą z badań nad XVI-wieczną antroponimią ziemi wołyńskiej¹⁵, nieco wyższe dotyczą źródeł z Żytomierza¹⁶.

Jeden zapis, dla którego nie znaleziono odmiejscowej nazwy motywacyjnej, należy uznać za formację strukturalną (modelową), utworzoną na bazie odapelatywnej nazwy osobowej poświadczonej w analizowanych źródłach: *Pieczynoski* AKR 1588 // *Pieczynoszka* ibid.

Wyekscerpowany ze źródeł materiał jest również ilustracją polsko-ukraińskich interferencji językowych przedstawionych w hybrydyzacji leksykalnej, np. *Hriniecz Bobrownik* LR 1565, *Kuzma krawiec* LR 1565, *Piotrasowicz Hrinko* LK 1564, *Podmokły Waszil* LK 1564, *Puskarz Kuryło* LK 1564.

Sposoby nominacji

Sposoby identyfikacji mieszczan opierały się na schemacie dwuelementowym: imię + nazwisko (nazwa zależnościowa, określenie charakteryzujące, nazwa zawodu, nazwa odmiejscowa na *-ski/cki*), np. *Jaczko Mikiticz* LR 1565, *Fedko Basarabowicz* AH 1606, *Iwan Chwedorow* LL 1564; *Bilochwosc Iosko* LK 1564, *Kuczko Iwanycz* OR 1501; *Ribołow Iwasko* LK 1564; *Charko Dypułyteczki* AKR 1588. Nie było jednak

ustalonych, ustabilizowanych formuł nazewniczych. Niekiedy zawierały one również odmiejscowe konstrukcje przyimkowe, informujące o miejscu pochodzenia lub zamieszkania, np. *Jolchim de Zakęcie* AKR 1585, *Trusz Iwańczyk de Sznodz* AKR 1588, *Panas Pelko de Krupe* AKR 1583. Do okazjonalnych należą bardziej rozbudowane zestawienia antroponimiczne. Były to zapisy określeń charakteryzujących stojących przed patronimem, pochodzącym od określenia poimiennego ojca, np. *Petrus Garbulka Dubaszowicz* AKR 1588.

Podsumowanie

Ukraińska antroponimia mieszczańska w ziemi chełmskiej w XVI w. oparta była na modelu nazwiska patronimicznego. W kulturze Ukraińców wartością nadrzędną była rodzina oraz rola ojca jako głowy rodu. Identyfikacja przez wskazanie na przynależność do rodziny była więc naturalnym przejawem zachowań językowych.

Antroponimia omawianego stanu wykazuje duże podobieństwa z imiennictwem mieszkańców miast województwa wołyńskiego oraz innych regionów Ukrainy, który oparty był na tym samym, patronimicznym, modelu nazewniczym. Również tam drugą co do częstości występowania grupę tworzyły formacje odapelatywne, trzecią zaś odmiejscowe. Zasadnicza różnica dotyczyła nieco wyższej frekwencji patronimów oraz niższego udziału nazw zawodów w identyfikacji mieszkańców ziemi chełmskiej.

Jeśli zaś chodzi o sposoby nominacji, mimo iż nie były jeszcze całkowicie jednolite, to jednak analizowany materiał ukazuje wyraźnie kształtujący się wzorzec zestawienia identyfikacyjnego dwuelementowego złożonego z imienia oraz historycznego nazwiska. Nie zanotowano przykładów ilustrujących zjawisko dziedziczności i stabilizacji określeń poimiennych mieszczan. Ich funkcję nazwiskową potwierdzają dopiero zapisy późniejsze.

Dawna ziemia chełmska była terenem zamieszkiwanym głównie przez ludność ukraińską i polską. Koegzystencja tych dwóch etnosów tak bliskich kulturowo wiązała się z procesami asymilacyjnymi, co w systemie antroponimicznym przyniosło hybrydyzację nazw. Stała się ona wyróżnikiem antroponimii ukraińskiej terenów kontaktowych z żywiołem polskim.

LITERATURA

Citko 2001: L. Citko, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białyłstok 2001, s. 78-79.

Czarnecki 2012: W. Czarnecki, *Szlachta ziemi chełmskiej do połowy XVI wieku*, Białyłstok 2012.

Dacewicz 2014: L. Dacewicz, *Historyczne nazwiska ma kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*, Białyłstok 2014.

Mytnik 2010: I. Mytnik, *Antroponimia Wołyńia w XVI-XVIII wieku*, Warszawa 2010.

Szulowska 1992: W. Szulowska, *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Warszawa 1992.

Rieger 1997: J. Rieger, *Imiennictwo ludności wiejskiej w ziemi sanockiej i prze-myskiej w XV w.*, Wrocław 1977.

Szczygieł 1996: R. Szczygieł, *Chełm i Chełmskie w dziejach*, Chełm 1996.

Szulowska 1994: W. Szulowska, *Losy derywatów z sufiksem *ę (ęta, enię) w antroponimii polskiej i ukraińskiej* [w:] *Uwarunkowania i przyczyny zmian językowych*, seria „Język na Pograniczach”, nr 11, Warszawa 1994, s. 171–177.

Zimmer 1993: B. Zimmer, *Miasta ziemi chełmskiej od XIII do poł. XIX w. w zarysie*, Lublin 1993.

Близнюк 1997: Б. Близнюк, *Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку*, Львів 1997.

[Bliznyuk 1997: B. Bliznyuk, *Suchasni gutsulysyky prizvishta v istorichnomu rozvitku*, Lviv 1997.]

Керста 1984: P. Kersta, *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ 1984.

[Kersta 1984: P. Kersta, *Українська антропонімія XVI ст. Cholovichi imenuvannya*, Kiiv 1984.]

Ящук 2008: Л. Ящук, *Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.*, автореф. дис. канд. філ. наук, Київ 2008.

[Yashtuk 2008: L. Yashtuk, *Antroponimiya Zhitomirshchini XVI–XVII st.*, avtoref. dis. ... kand. fil. nauk, Kiiv 2008.]

NOTES

¹ *Chełm i Chełmskie w dziejach*, pod red. R. Szczygła, Chełm 1996; W. Czarnecki, *Szlachta ziemi chełmskiej do połowy XVI wieku*, Białyłstok 2012.

² B. Zimmer, *Miasta ziemi chełmskiej od XIII do poł. XIX w. w zarysie*, Lublin 1993.

- ³ I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2010, s. 301–302.
- ⁴ Л. Яшук, *Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.*, автореф. дис. канд. філ. наук, Київ 2008, с. 6.
- ⁵ L. Citko, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok 2001, s. 78–79.
- ⁶ Б. Близнюк, *Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку*, Львів 1997, с. 8.
- ⁷ W. Szulowska, *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Warszawa 1992, s. 51.
- ⁸ J. Rieger, *Imiennictwo ludności wiejskiej w ziemi sanockiej i przemyskiej w XV w.*, Wrocław 1977, s. 21.
- ⁹ I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia ...*, s. 239.
- ¹⁰ Б. Близнюк, *Op. cit.*, с. 9.
- ¹¹ W. Szulowska, *Losy derywatów z sufiksem *ę (-ęta, -enie) w antroponimii polskiej i ukraińskiej* [w:] *Uwarunkowania i przyczyny zmian językowych*, seria „Język na Pograniczach”, nr 11, Warszawa 1994, s. 175.
- ¹² P. Керста, *Українська антропонімія ...*, с. 27–32; I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia ...*, s. 250, 301–302.
- ¹³ L. Citko, *Op. cit.*, s. 85.
- ¹⁴ L. Dacewicz, *Historyczne nazwiska na kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*, Białystok 2014, s. 162–163.
- ¹⁵ I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia ...*, s. 212.
- ¹⁶ Л. Яшук, *Op. cit.*, s. 15.

ŹRÓDŁA

Rękopisy

- AKR 1586–1590** – *Akta miasta Krasnegostawu 1586–1590*, APL, 43/0, S. 1.
- ICH 1540** – *Inwentarz ziemi chełmskiej z 1540 r.*, AGAD, Dz. LIV, 40.
- ICH 1545** – *Inwentarz starostwa chełmskiego z 1545 r.*, AGAD, Dz. LVI, C 1.
- KP 1500–1510** – *Księga poborowa Ratna 1500–1510*, AGAD, Dz. I, 34.
- KP 1579–1603** – *Księgi podkomorskie chełmskie 1579–1603*, APL, 35/14/3, S. 2.

Druki

- LK 1564–1565** – *Люстрації королівщин в землях холмській, белзькій і львівській з 1564–1565 рр.* [в:] *Жерела до історії України-Руси*, за ред. М. Грушевського, т. III, т. VII, Львів 1900–1903.

LL 1564 – *Люстрація Любомльського староства 1564 г.* [в:] *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссією для разбора древнихъ актовъ*, ч. VII, т. II, Кієвъ 1898.

LR 1565 – *Люстрація Ратненскаго староства 1565 г.* [в:] *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссією для разбора древнихъ актовъ*, ч. VII, т. II, Кієвъ 1898.